

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Про утворення військових адміністрацій. Указ Президента України № 68/2022 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>.
4. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr#Text>.

УДК 342.78

Катерина БОРТНЯК,

доцент кафедри публічного та приватного права
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені
В. І. Вернадського, кандидат юридичних наук,
доцент

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ Й ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройна агресія російської федерації і її повномасштабне вторгнення на територію України змусили весь державний апарат і суспільство в цілому перейти до оперативного функціонування в умовах правового режиму воєнного стану.

З 24 лютого 2022 року, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації, Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 [1], цього ж дня затвердженим Верховною Радою України, на території нашої країни введено воєнний стан.

Статтею 3 Указу визначено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб визначаються нормами Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися окремі конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, зокрема: невтручання в особисте і сімейне життя, недоторканність житла, право володіти і розпоряджатися своєю власністю, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, таємницю листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції, свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію в будь-який спосіб, збиратися і проводити мітинги і демонстрації, підприємницьку діяльність, працю, страйки, право на освіту [3].

За жодних обставин, навіть в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України, а саме на: рівність, громадянство, життя і здоров'я, повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність, звернення до суб'єктів владних повноважень, житло, рівні права і обов'язки у шлюбі, рівність прав дітей, судовий та інші форми захисту, відшкодування шкоди, завданої діями суб'єктів владних повноважень, знати свої права і обов'язки, незастосування зворотної дії законів у часі, професійну правничу допомогу, не виконувати явно злочинних розпоряджень чи наказів, непритягнення двічі до відповідальності за одне й те саме правопорушення, презумпцію невинуватості, не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів [3].

Також, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» може запроваджуватися трудова повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер [2].

Варто зауважити, що за працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада). Відповідно до Закону України № 389-VIII [2] та Постанови № 753 [4] із урахуванням вимог законодавства визначаються відповідні обмеження прав: використання потужностей і трудових ресурсів підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, зміну режиму їхньої роботи; примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучення майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави; запровадження комендантської години (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень); перевірку документів у осіб, а в разі потреби – проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України; заборону проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів; встановлення для фізичних і юридичних осіб військово-квартирної

повинності з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ.

Вищевказані заходи повинні бути проведені у відповідності із чинним законодавством і не можуть суттєво обмежувати основоположні права громадян. Крім цього, будь-які обмеження повинні бути співмірними з цілями, які вони переслідують.

Визначально, що Конституція України як основний гарант забезпечення і захисту прав і свобод громадян містить перелік прав, які не можуть обмежуватися навіть в період дії воєнного стану.

Зокрема, не може бути обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; громадяни України не можуть бути позбавлені громадянства і права змінити громадянство; не можуть бути порушеними невід’ємне право на життя; на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність; не підлягає обмеженню право направляти індивідуальні або колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування; не можуть бути обмеженими право на житло, на шлюб і рівні права та обов’язки в шлюбі і сім’ї; неприпустимим є порушення рівності дітей у своїх правах незалежно від походження; не підлягає обмеженню право на захист прав і свобод у суді; на відшкодування коштами держави або органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями органів державної влади; не може бути обмеженим право на професійну правничу допомогу; право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і те ж правопорушення; презумпція невинуватості; право на захист і відмову свідчити або давати пояснення чи показання щодо себе, членів сім’ї або близьких родичів, коло яких визначено законом.

Крім того, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» закріплює гарантію дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний строк відпустки та час відпочинку між змінами на час залучення громадян до виконання трудової повинності та відшкодування вартості майна у разі його примусового відчуження [2].

Отже, основоположні права людини і громадянина не підлягають обмеженню навіть у період дії воєнного стану. Адже без їх забезпечення і гарантування неможливим є існування людини і держави у правовому демократичному полі.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

3. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254к/96-вр>.

4. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану. Постанова КМУ від 13.07.2011 р. № 753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-п#Text>.

УДК 341.231.14-053.2

Олена ВІНГЛОВСЬКА,

професор кафедри публічного та приватного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Сьогодні, коли минула майже чверть 21 сторіччя, світове співтовариство зіштовхнулось з однією із найбільших трагедій початку нового тисячоліття, із зухвалим та грубим порушенням міжнародного права, навмисним руйнуванням всього міжнародного правопорядку, брутальним поправанням загальнолюдських цінностей і норм. Агресія, що розв'язана Російською Федерацією проти незалежної суверенної держави Україна, стала найбільш підступною, жорстокою та кривавою з часів Другої світової війни. Жертвами війни, яка триває вже більше ніж півроку, стали як цивільне населення в цілому, так і діти. Знищені цілі міста та села. Згідно лише офіційних джерел, за даними ЮНІСЕФ російська агресія торкнулась близько 7,5 мільйонів дітей, за заявою Виконавчої директорки ЮНІСЕФ Кетрін Рассел від 22 серпня 2022 року та за офіційною інформацією Офісу Генпрокурора станом на вересень 2022 року 382 дитини загинуло, 740 поранено, 203 зникли безвісті і вважається, що цифри набагато вищі. Встановлено, що 5754 дітей примусово депортовані. РФ заявляє про сотні тисяч депортованих дітей. Згідно міжнародного права примусова депортація також кваліфікується як геноцид. Щоденно гинуть або дістають поранення близько п'яти дітей. Причиною загибелі в більшості випадків стало застосування вибухової зброї, яка не робить різниці між цивільними особами, дітьми та комбатантами, між воєнними об'єктами та цивільними, школами, дитячими садками та лікарнями, як це ми бачили в Києві, Маріуполі, Кременчузі та Вінниці, інших містах і селах України. Починаючи ще від першого дня агресії РФ проти України в 2014 році було порушено фундаментальні засади міжнародного права – всі принципи, норми *ius cogens*, порушені норми міжнародного гуманітарного права, основні права і свободи людини, права дитини. Непокаране зло 2014 року спричинило подальшу агресію. РФ не понесла належної міжнародно-правової відповідальності. 24 лютого 2022 внаслідок прямої відкритої агресії РФ було продовження грубого порушення міжнародного права, скоєні